

เทศน์กฐิน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๕๔

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้เราจะทอดกฐินนะ วันกฐินเป็นความเชื่อของสังคมชาวพุทธ เพราะว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้เอง เพราะมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เวลาสมัยพุทธกาล เหมือนปัจจุบันนี้เวลาเราเคารพบูชาอาจารย์องค์ใด เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราก็ออยากจะทำอาจารย์องค์นั้นเพื่อจะปริกษาธรรมะ

ในสมัยพุทธกาล พระปฏิบัติทุกองค์เวลาออกพรรษาแล้วจะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ว่าใน ๑ พรรษา เราปฏิบัติเรามีสิ่งใดขาดตกบกพร่อง มีสิ่งใดควรที่จะเติมเต็ม จะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วเวลาออกพรรษาแล้ว เวลาพระไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันหน้าฝนไง ลู่น้ำไป ผ้าเก่า ผ้าขาด องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นแล้วถึงได้อนุญาตให้มีคราวกรานกฐิน พอมีกฐินขึ้นมา กฐินก็คือกฐิน

กฐิน เห็นไหม คนเรานะ ในศาสนามีรูปธรรมและนามธรรม มีกายและใจ สิ่งที่เป็นร่างกาย จิตใจ ร่างกายนี้มันเป็นสิ่งที่ว่าวิบาก วิบากหมายถึงว่าเวลาเราเกิดเป็นมนุษย์เพราะบุญพาเกิด ทีนี้บุญพาเกิด บุญพาเกิดแต่ละคน นี้สูง ต่ำ ดำ ขาว อำนาจวาสนา สรรพสิ่งต่างๆ มันไม่เหมือนกันเพราะมันเป็นเรื่องของบุญ บุญกุศลมันข้ามมา แต่ข้ามมาในสถานะว่าเราเกิดเป็นมนุษย์ มีค่าเท่ากัน

เราเกิดมาเป็นมนุษย์มีร่างกายและจิตใจเหมือนกัน เรามีปากมีท้องเหมือนกัน เราต้องใช้ปัจจัย ๔ เหมือนกัน เราเป็นญาติกันโดยธรรม คือเสมอภาคในการเกิด แต่มันไม่เสมอภาคในเรื่องของกรรมไง ไม่เสมอภาคในเรื่องของกรรม ทำไมปฏิภาณไหวพริบ เขาวัวปัญญาของแต่ละคนมันไม่เหมือนกัน นี่ในร่างกาย เวลาเกิดมาแล้วมีร่างกายและจิตใจ เวลาร่างกายเกิดมา เห็นไหม เกิดเป็นมนุษย์แล้วได้พบพระพุทธศาสนา มีศาสนาเพราะเหตุใด?

มีศาสนาเพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาถึงมีศาสนา ถ้าไม่มีองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเจ้าชายสิทธัตถะไปรื้อกันอยู่ก็ยังไม่มีความศาสนา นี่พอมีความศาสนาขึ้นมา เห็นไหม รื้อกันทุกขัยากขนาดไหน? ฉะนั้น เวลาถูกศิษย์ถูกหาไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านเห็นแล้ว ประสาเราว่าพ่อแม่ก็สังเวชใจ สังเวชแล้วก็อนุญาตให้ เพราะว่าไม่ใช่ญาติ ไม่ใช่ปวาราณา ขอไม่ได้! บอกไม่ได้! เป็นนิสัคคิยปาจิตตีย์หมด

ฉะนั้น เวลาเข้าพรรษามันเป็นหน้าที่ เวลางานกฐินเป็นหน้าที่ เพราะชุมชนใดมีพระจำพรรษา ๕ องค์ขึ้นไป เราควรมีกฐินเพื่อให้พระได้มีผ้า ได้เปลี่ยนผ้า ได้ต่างๆ สิ่งสำคัญมันคือผ้า ผืนนั้น ผ้าที่กรานกฐินนั้น ฉะนั้น สิ่งที่ว่า นี่พอเราเห็นว่าเป็นบุญกฐินเราก็ตั้งใจ เพราะว่าในบุญกฐิน เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะ พูดถึงเวลาดูแลพระให้ได้แค่ ๑ เดือน ไม่ใช่ให้ขอเขาไปทั้งปีทั้งชาติ ขอเขาไป ไปยุ่งกับเขา ไปคลุกคลีกับเขาจะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เน้นที่หัวใจอย่างเดียว

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเกิด เห็นไหม ตรัสรู้ที่โคนต้นโพธิ์ ตรัสรู้ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ฉะนั้น เน้นที่หัวใจ เน้นที่การประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติคลุกคลีไม่ได้ ถ้าคลุกคลีไปแล้ว อย่างเช่นหมา เวลามันหยอก มันเล่นกัน เดียวมันก็กัดกัน การคลุกคลีนั้นแหละมันจะเกิดการกระทบกระทั่งกัน ฉะนั้น ไม่กระทบกระทั่งกัน ท่านถึงให้สงบสงัด ให้หลีกเร้น ให้วิเวก

ฉะนั้น ในการประพฤติปฏิบัติท่านให้หลีกเร้นภายใน ๑ เดือน ฉะนั้น พอ ๑ เดือนมันก็เลยเป็นประเพณีของเรา เห็นไหม ต้องมีกฐิน ต้องมีกฐิน คำว่าต้องมีกฐินนะ ถ้าไม่มีพระจำพรรษา ๕ องค์ขึ้นไป มันก็มีกฐินไม่ได้ คำว่ามีกฐินไม่ได้เพราะมันไม่ใช่สงฆ์ กฐินเป็นสังฆะ สังฆะคือสาธุการ เป็นของสาธุการ เวลาเรากล่าวคำถวายกฐิน

“ผ้านี้เหมือนลอยมากกลางอากาศ ตกกลงอยู่ท่ามกลางสงฆ์ แล้วสงฆ์นี้จะมอบให้ใคร?”

แล้วสงฆ์มอบให้ใคร? ต้องมอบให้ผู้ที่ฉลาด ฉลาดหมายถึงว่าสามารถจะ ตัด เย็บ เนา ย้อม มีมาติกา ๘ ถ้าไม่มีมาติกา ๘ ไม่ใช่กฐิน

คำว่ามีมาติกา ๘ นี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านฉลาดมาก เป็นนักปราชญ์มาก แม้แต่จะให้ผ้าพระใช้ซะ แต่ก็ยังมีอุบาย มีอุบายว่าให้สังคมนั้น สงฆ์ในกลุ่มนั้นต้องสามัคคีกัน

ถ้าไม่สามัคคีกัน เย็บผ้าภายใน ๑ วันเสร็จเป็นไปไม่ได้ เพราะมันเย็บด้วยมือ คำว่าเย็บด้วยมือ ต้องเย็บด้วยกัน ถ้าพระไม่สามัคคีกัน พระไม่ร่วมกันทำ มันเป็นไปไม่ได้หรอก เย็บคนเดียวไม่ได้ เย็บคนเดียวมันไม่เสร็จ แต่สมัยนี้มันได้เพราะมันมีจักร มันมีต่างๆ

นี่แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอนุญาตให้มีกฐินแล้ว มีกฐินเพื่อประโยชน์อะไร ก็ยังซ่อนไว้ ซ่อนเงื่อนไว้ว่าต้องมีความสามัคคีกัน ต้องทำให้มันถูกต้อง เห็นไหม นี่ผ้านี้ลอยมา กลางอากาศ ตกกลงอยู่ท่ามกลางสงฆ์ แล้วสงฆ์จะมอบให้ใครเป็นผู้กรานกฐิน เป็นผู้ที่ดูแลผ้านี้ ถ้าดูแลผ้านี้เพื่อประโยชน์ เพื่อความสามัคคี เพื่อความร่วมมือกัน นี่ถ้าความร่วมมือกัน ถ้าสงฆ์ ต้องมีจำพรรษา ๕ องค์ขึ้นไป แล้วเวลากล่าวอุปโลกน์ว่าให้ผู้ใดเป็นผู้ครองกฐิน แล้วนี่ผู้ที่กรานกฐิน ผู้ที่รับกฐินนั้นได้บุญร่วมกันไป

ภิกษุจำพรรษา ๑ เดือน ไปด้วยการไม่บอกลา รัตติเลทล่วงราตรี ถ้าล่วงราตรี ภิกษุจำพรรษาที่ไหน? คำว่านิสสัยะ วินัยนี้ละเอียดมาก เพียงแต่พวกเราทำงานเคยชิน กฐินก็ทำงานเคยชิน เพราะกฐินก็คือกฐิน กฐินนะเราจะบอกว่า เดียวเราจะสรุปว่ากฐินมีก็ได้ ไม่มีก็ได้ไง ถ้าไม่มีมันก็ไม่มีอะไรเสียหาย แต่มันขัดจากบุญกุศลของเรา แต่ถ้ามีนะ ถ้ามีกฐินก็ทำให้มันถูกต้อง

ถ้ามันถูกต้องขึ้นมา เห็นไหม นี่ต้นไม้มันก็มีกระพี้ มีเปลือก มีแก่นทั้งนั้นแหละ ต้นไม้ไม่มีเปลือกมันก็อยู่ไม่ได้หรอก ในเรื่องของทาน ศีล ภาวนา ทานก็คือทาน แต่ถ้าทานมันถูกต้องดีงามขึ้นไปนี้เราฉลาดขึ้น คุณสมุญษย์กับสัตว์ต่างกันตรงไหน? เวลาสัตว์มันก็ดำรงชีวิตเหมือนกัน มันก็สืบพันธุ์เหมือนกัน นี่มนุษย์ต่างกับสัตว์ตรงไหน? ต่างกับสัตว์ตรงที่มีศีลธรรม ชาวพุทธกับลัทธิต่างๆ ต่างกันตรงไหน? ต่างกันตรงที่ว่าเราเข้าใจได้

นี่เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน เราจะต้องแก้ไขในหัวใจของเรา เราจะแก้เรื่องกิเลสของเรา เราจะไม่อ่อนวอนใคร เราไม่ต้องการให้ใครมาตัดสิน เราไม่ต้องการให้ใครมาช่วยเหลือเจือจานทั้งนั้น แต่เรามีครูบาอาจารย์ขึ้นมา ครูบาอาจารย์ของเราเป็นผู้ชี้แนะ

ฉะนั้น นี่มนุษย์ต่างกับสัตว์อย่างไร? ถ้าเราจะทำกฐินให้มันถูกต้องดีงาม มันต่างกับที่เราทำสักแต่ว่าทำ ทำให้มันจบๆ กันไปไง แต่เวลาบุญก็อยากได้บุญเยอะๆ นะ ว่าต้องได้บุญอย่างนั้นๆ คิดจินตนาการกันไป แต่ถ้ามันทำไม่ถูกต้อง นี่ถ้ามันทำถูกต้องมันก็ได้บุญไป เห็นไหม ฉะนั้น สิ่งที่ว่า ถ้าพูดถึงโยมต้องอยากทอดกฐินเพื่อบุญกุศล แต่ถ้าไม่มีพระก็ทำไม่ได้

ฉะนั้น เวลาที่มีพระขึ้นมาแล้วมันเกี่ยวเนื่องกันระหว่างโลกกับธรรม ระหว่างกายกับใจ ถ้าระหว่างกายกับใจนะ สิ่งนี้ถ้ามันส่งเสริมกัน มันจูนเจือกัน มันก็จะได้ประโยชน์ไปทั้ง ๒ ฝ่าย เห็นไหม เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมวินัยไว้ บริษัท ๔ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา คูสิประเพณีวัฒนธรรมของพระให้บังเกิด กฐินนี้ทำได้ใน ๑ เดือนนะ แต่ถ้าเราทำบุญกุศลของเรา เราตักบาตรได้ทุกวัน

ถ้าเราไม่ได้ตักบาตร เราสวดมนต์ เราอนุโมทนาไปกับเขาก็ได้ ถ้าเราไม่มีสิ่งใดที่จะเสียสละได้เลย เราก็เสียสละความรู้สึกนี้แหละ อารมณ์ความรู้สึกนี้แหละ เราอนุโมทนาไปกับเขา คือเห็นใครทำคุณงามความดี เรามีความชื่นใจ เรามีความพอใจ อันนี้คือบุญนะ! บุญก็แก่เราชื่นใจไปกับเขา เราน้อมหัวใจเรา คิดดี คิดบวกนั้นแหละคือบุญ แต่ถ้าคิดลบ คิดลบนี้อกุศล อกุศลมันเป็นต่างๆ

ฉะนั้น สิ่งที่เราทำ ๑ เดือนภายในกฐิน แต่ถ้าเราตักบาตรของเราทุกวัน เราทำของเราทุกวันนี้ อันนั้นตักบาตร เพราะว่าตักบาตร เราดูแลพระ ดูแลสงฆ์ เราได้เพิ่มบุญของเราทุกวัน นั่นเป็นบุญกุศลนะ แต่ถ้าเป็นเรื่องกฐินมันมีเข้าไปในวินัย ภิกษุล่วงราตรีได้ภายใน ๑ เดือน ถ้าเราจำพรรษา ๑ เดือนนะ ถ้าได้กฐินเราทิ้งผ้าครองได้ ผ้า ๓ ผืนนี้ พระต้องถือผ้าครอง ผ้าครองนี้สังฆาจีวร สบง เวลาอรุณขึ้นจะขาดจากเราไม่ได้ ให้ถนอมรักษา ให้ดูแลรักษา

เรามีบริวาร ๘ เวลาบวชพระ เข็มกับด้ายสำคัญมาก เห็นไหม บริวาร ๘ มีเข็มกับด้าย มีกลองเข็มกับด้าย แล้วก็ฆ้องกรก เพราะเวลาผ้าขาด เราได้ปะ ได้ซุนของเรา ถ้าไม่ปะ ไม่ซุนนะ มันขาดแค่เม็ดถั่วเขียวผ่านได้ นั่นแหละขาดครอง ขาดครองหมายถึงว่า เวลาห่มผ้าเหมือนกับไม่ได้ห่ม ถ้าไม่ได้ห่มเราจะเป็นอาบัติตลอด ถ้าไม่เป็นอาบัติ เห็นไหม ภิกษุจะห่มผ้าเยี่ยมไม่ได้ ห่มผ้าของคนอื่นไม่ได้ ต้องพันธุ อธิษฐานเป็นของบุคคลคนนั้น บุคคลนั้นเป็นผู้ห่มเอง

นี่สิ่งนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบัญญัติไว้เพื่อให้ฝึกสติ เพื่อให้พระฝึกสติ มีสติกับบริวารของตัว ถ้าบริวารก็คือเครื่องดำรงชีวิตนี้แหละ ถ้าเรื่องดำรงชีวิตของเรา เรามีการดำรงชีวิต ชีวิตเราอยู่แล้ว เห็นไหม เรายังมีสติ เอาธรรมและวินัยเป็นสติ เป็นที่ให้จิตเกาะสิ่งนี้ไว้ เราฝึกหัดของเรา เราค้นคว้าหาของเรา เพื่อจะพัฒนาใจของเรา

เราเกิดเป็นมนุษย์เราต่างจากสัตว์ เวลาเรามาเป็นชาวพุทธ เราก็เป็นชาวพุทธที่ว่าเราจะประพฤติปฏิบัติของเรา เราไม่ใช่ทำเป็นประเพณีวัฒนธรรม เวลาทำนี่มันเป็นประเพณีไหม? เป็น

มันเป็นประเพณีทั้งนั้นแหละ ถ้าไม่เป็นประเพณี คนเราเกิดมามีร่างกายไหม? ต้องมี ถ้าไม่มีร่างกาย จิตใจมันจะสถิตอยู่บนอะไร? แต่ถ้าจิตใจมันสถิตอยู่บนร่างกายนั้น ถ้าจิตใจมันออกจากร่างกายนั้นไป ร่างกายนั้นก็ไม่มีชีวิต

ประเพณีวัฒนธรรมเป็นรูปธรรม นี่ถ้ามันเป็นรูปธรรมขึ้นมา นามธรรมล่ะ? ความรับรู้สึก รูปธรรมนี่เราทำ ถ้าคนที่มันตำ เห็นไหม เขาทำรูปธรรมนั้นให้ครบสูตร เวลาปฏิบัติให้ครบสูตร ปฏิบัติให้สมบูรณ์ แล้วว่าจะได้ธรรมๆ แล้วมันได้ไหมล่ะ? มันไม่ได้

นี่ก็เหมือนกัน เวลาทำถ้ามันทำด้วยหัวใจนะ คนที่ทำด้วยหัวใจ คนที่ทำด้วยความซาบซึ้ง นีบุญมหาศาล แต่คนที่สักแต่ทำ เอ๊ะ กฐินมันเป็นอย่างไร? เขาทำกันเพื่ออะไร? ไปดูเขาทำ เห็นไหม กุศลทำให้เกิดอกุศล อกุศลทำให้เกิดกุศล

กุศลหมายถึงว่าตั้งใจทำดีต่างๆ ตั้งใจแล้ว แล้วพอไปแล้วไม่ได้ตั้งใจซักอย่าง ชักออกชักใจ ไปหมดเลย อกุศล

อยากจะไปดูซิว่าเขาทำกันอย่างไร? ฝึกถูกอย่างไร? ไปเห็นแล้วมันซาบซึ้งขึ้นมา นะ จาก อกุศลนะ จากจะไปดูว่าเขาทำอย่างไร? ไปดูแล้วมันซาบซึ้ง มันเป็นกุศลขึ้นมาแล้ว เห็นไหม นี่ทำไมจิตใจมันเปลี่ยนแปลงได้ล่ะ?

จิตใจที่มันเปลี่ยนแปลง ธรรมและวินัย ประเพณีวัฒนธรรม นี่พระพุทธเจ้าวางไว้ เหมือนกับการพัฒนาของสังคม สังคม การพัฒนามันไม่เท่ากัน สังคมมันต้องพัฒนา ใครพัฒนา มากกว่า จิตใจของคนมันพัฒนาไม่เท่ากัน นี่มรรคหยาบมามรรคละเอียด เวลาจิตใจมันมีสติ มีปัญญาเข้ามาแล้ว เห็นไหม ทุกคนจะบอกว่าเราเป็นคนดีแล้วทำไมต้องไปวัด ดีของใคร? ดีของใคร?

นี่ที่เดียวกัน ที่มีปัญหากันในโลกนี้ก็เพราะความดีทั้งนั้นแหละ ทุกคนก็ว่าถูกต้องดีงามหมด แล้วก็เอาความดีเดียวกันว่าใครเป็นคนใจดีกว่ากัน ความดีแบบหยาบๆ นะ นี่เกิดเป็นมนุษย์ เป็นอริยทรัพย์ ถ้าเป็นอริยทรัพย์แล้วก็ไม่ต้องทำอะไรเลย มีอริยทรัพย์ ดีกว่าสัตว์ ดีกว่าทุกอย่าง อย่าง ดีกว่าเทวดา อินทร์ พรหม เทวดา อินทร์ พรหม เขาไม่มีร่างกายของเขา คำว่าไม่มีร่างกาย เหมือนกับคนเราอยู่แต่สุขใจ นี่มีแต่ความสุขของเขา มีแต่ความสะอาดสบายของเขาก็เปลือกเปลือก เปลือกเปลือกก็หลงไหลไปชีวิตหนึ่ง พอหมดอายุขัยก็ออกตก

แต่มนุษย์เรานี้ละ ถ้าพ่อแม่ไม่เลี้ยง ถ้าเราไม่มีหน้าที่การงาน เราจะเอาอะไรอยู่ เอาอะไรกิน ใ้อี่ที่เอาอะไรอยู่ เอาอะไรกิน มันเดือนสตติตลอดเวลาไง มนุษย์นี้มีทุกข์ มันมีสิ่งบีบคั้นตลอด ถ้ามีสิ่งบีบคั้นตลอด แล้วพอพระพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ ทุกข์นี้เป็นความจริง ทุกข์นี้เกิดขึ้น ทุกข์นี้ตั้งอยู่ แล้วทุกข์นี้ดับไป นอกจากทุกข์แล้วไม่มีอะไรเลย โลกนี้นอกจากทุกข์แล้วไม่มีอะไรเลย แต่เพราะเราพอใจใช่ไหม? ถ้าเราถึงว่าเรามีความสุข

นี่สัจจะมันเป็นแบบนี้ แล้วเราเกิดมาเป็นมนุษย์มันมีทุกข์เป็นสัจจะความจริงอยู่แล้ว แล้วเราศึกษาศาสนา บอกว่าทุกข์ควรกำหนด ทุกคนจะพ้นจากทุกข์ พ้นจากทุกข์ ปฏิเสธทุกข์ มันพอใจมันก็เป็นความสุข ถ้ามันไม่พอใจละ? สิ่งนั้นก็ทุกข์ ฉะนั้น มนุษย์เรามีร่างกายและจิตใจ ถ้ามีร่างกายและจิตใจ การเกิดเป็นมนุษย์นี้เกิดโดยอำนาจวาสนา เกิดโดยบุญกุศล เรามีบุญกุศลกันหมดแล้ว เราเกิดมานี้เพราะเราเป็นมนุษย์ เราถึงมีหน้าที่การงาน เรามีทุกอย่างก็เพราะเราเป็นมนุษย์ พอจิตออกจากร่างไป มันเป็นท่อนไม้มันจะเหลืออะไรกับเรา ตำแหน่งก็คนอื่นมาเป็นต่อ สมบัติก็มอบไว้ให้กับโลก มีอย่างเดียวคุณงามความดีติดกับใจนี้ไป

ฉะนั้น เวลาที่จิตใจมันสูงส่งขึ้นมา เวลาทำบุญกุศลเพราะมันเปิดใจอันนี้ มันมีความเข้าใจ มันซาบซึ้งในหัวใจอันนี้ ถ้าหัวใจซาบซึ้ง ทำด้วยเจตนาที่บริสุทธิ์ ปฏิภาห ผู้ให้ ให้ด้วยความบริสุทธิ์ สิ่งที่เราหามา หามาด้วยความบริสุทธิ์ ขณะให้ ให้แล้วมีความสุข ผู้รับ ผู้รับมีความบริสุทธิ์ผุดผ่อง สิ่งที่ได้รับมาแล้วเป็นประโยชน์กับเขา นี่ปฏิบัติภาห ถ้าปฏิบัติภาหมันเกิดขึ้น มันส่งต่อกันมันจะเป็นประโยชน์มหาศาลเลย นี่พูดถึงแค่ทานนะ “ทาน ศีล ภาวนา”

นี่เรื่องของทาน เห็นไหม ถ้าเรื่องของศีลละ? ถ้าไม่มีพระ ไม่มีภิกษุ ไม่มีสังฆะ เราจะทำบุญกันที่ไหน? นี่พ้นจากพุทธศาสนาไม่มีการทำบุญ เพราะนี่มันก็เป็นทำให้ทานกันทั้งนั้น แต่บุญกุศลมันเกิดเพราะอะไรละ? นี่ผู้ทรงศีล ศีลมันคืออะไร? อะไรคือศีล? อะไรคือการภาวนา?

ถ้าภาวนา เรามาทำบุญกุศลกันนี้เพื่อเราจะมาสร้างสามเส้า ทาน ศีล ภาวนา นี่สิ่งที่ว่าเตาสามเส้าเราตั้งสิ่งใดมันก็มั่นคงใช่ไหม? ทาน ศีล ภาวนา มหายานเขาบอกว่าทานไม่จำเป็น ไม่ต้องทำอะไรเลย นี่ภาวนาไปเลย พอภาวนาไปมันมีศีลกับปัญญา เวลาตั้งขึ้นไปแล้วมันคลอนแคลน เห็นไหม มันคลอนแคลนหมายถึงว่า เวลาทำสิ่งใดไปแล้วมันไม่มั่นคง เวลาทำสิ่งใดไปแล้วมันไม่มีฐาน

แต่ถ้ามีทานขึ้นมา มีทานเพราะอะไร? มีทานเพราะว่าเราเสียสละทาน ที่นี้มีการเสียสละ มันเปิดอะไร? ความตระหนี่ถี่เหนียวในหัวใจมันเปิดออก ถ้ามันเปิดออก คุณนะ จิตใจของคนที่เป็นจิตใจสาธารณะ เห็นคนอื่นเขาเอารัดเอาเปรียบกัน เห็นคนอื่นเขาไปทำลายสมบัติที่เป็นสาธารณะ เราบอกทำไมคนนี่คิดได้อย่างนั้น? แต่ทำไมจิตใจเขาทำได้ล่ะ?

จิตใจที่เป็นสาธารณะ เห็นใหม่ พอเวลาจิตใจถ้ามันมีทาน เวลามันเสียสละขึ้นมามันเปิดสมบัติของคน เราแอบเห็นต่างน้ำหาสมบัติมาเป็นของเราไหม? เป็น แล้วอยู่ดีๆ เราจะยกให้ใคร โดยไม่มีเหตุผลเป็นไปได้ไหม? ไม่ได้หรอก เพราะว่าคนที่จะมีฐานะได้เขาต้องรู้จักประหยัด มัธยัสถ์ ครอบครัวยุคนี้รู้จักซ่อมแซม รู้จักถนอมรักษาเครื่องใช้ไม่สอยในครอบครัวนั้น ครอบครัวนั้นจะยั่งยืน ครอบครัวยุคนี้รู้ยสุราย ไร่ของฟุ่มเฟือย ไร่ของโดยที่ไม่รู้จักเก็บรักษา ครอบครัวนั้นจะมีแต่เสื่อมไปเป็นธรรมดา

ฉะนั้น คนที่จะมีฐานะเขาต้องรู้จักประหยัด รู้จักมัธยัสถ์ รู้จักรักษาทรัพย์ของเขา แล้วเขาหาทรัพย์ของเขามา เขาจะสุรุ่ยสุร่ายมันเป็นไปได้ยังไง? มันเป็นไปได้หรอก แต่ทำไมเขาเสียสละล่ะ? เขาเสียสละเพราะจิตใจเขาเป็นไง เห็นใหม่ จิตใจ นี้มนุษย์ต่างจากสัตว์อย่างใด? จิตใจของคนมันต่างกันตรงไหน? ถ้ามันต่างได้มันก็เสียสละของมันได้ ถ้ามันเสียสละของมันได้ เห็นใหม่ เพราะอะไร? เพราะเขาเห็นคุณค่ามากกว่านั้น คุณค่าเสียสละสิ่งนี้ไป ผู้ให้ ให้ด้วยหัวใจที่มันเบิกบาน ผู้ให้ๆ แล้วถ้าผู้ให้ไปแล้ว หัวใจมันพัฒนาขึ้นไป นี่ให้อย่างไรก็ได้

“เสียสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ เสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต เสียสละชีวิตเพื่อรักษาธรรม”

ครูบาอาจารย์ของเราปฏิบัติฟากตายนะ เวลาปฏิบัติเวลามันจะตายนะ อะไรตายก่อนขอคุณ พอเราบอกว่าเราจะตายนะ คุณที่นั่งภาวนากัน เห็นใหม่ บอกว่าพรุ่งนี้จะไปทำงานก็ลูกแล้ว บอกว่าพรุ่งนี้มันจะไม่มีเวลาก็ลูกแล้ว แต่เวลาครูบาอาจารย์นะ ถ้ามันจะตาย อะไรตายก่อน? เวลาตายมันเป็นอย่างไรขอคุณ ถ้าสติมันพร้อมอยู่กับจิตมันจะตายไปไหน? การตายเหมือนกับจิตเคลื่อนออกจากร่าง เวลาจิตมันเคลื่อนเพราะมันมีสติมันถึงเคลื่อนใช่ไหม? ถ้ามันมีสติอยู่จิตมันเคลื่อนไหม?

นี่อิทธิบาท ๔ ผู้ใดมีอิทธิบาท ๔ จะอยู่อีกกับหนึ่งก็อยู่ได้ จะอยู่อีกกับปีก็ได้ เพราะมันตั้งใจ ตัวนี้ไม่ให้มันเคลื่อนออกจากกายได้ ถ้ามันไม่เคลื่อนมันก็ไม่มีวันตาย แต่ถ้ามันปล่อยให้เคลื่อน

นะ ไม่ใช่ว่าไม่ให้เคลื่อนนะ ผู้ที่มีกรรมเขาอยากได้ไปด้วย เขาจะร้องไว้ทำไม? แต่ผู้ที่ร้องไว้ก็ร้องไว้เพื่อประโยชน์กับโลกเท่านั้นแหละ

ฉะนั้น ถ้าจิต เห็นใหม่ นี่เวลาจิตที่มันเป็นสาธุภาวะ เวลามันพัฒนาของมันไปแล้ว มันเป็นสาธุภาวะของมัน มันจะเป็นประโยชน์กับมัน ถ้าเป็นประโยชน์นะ เวลาเกิดเป็นมนุษย์ ถ้าจิต ออกจากร่างมันจะมีอะไรสิ่งใดเหลือล่ะ? ฉะนั้น ถ้ามันพัฒนาขึ้นมามันเป็นประโยชน์กับใจดวงนี้ ถ้าใจดวงนี้ การภาวนา เห็นใหม่ นี่ถ้าเขารู้จักถนอมรักษา เขารู้จักประหยัดมัธยัสถ์ของเขา แล้วจิตใจเขาเป็นสาธุภาวะขึ้นมา เขาเสียสละของเขา เขาเห็นประโยชน์มากกว่านั้น ประโยชน์สิ่งที่ดีกว่า มรรคหยาบ มรรคละเอียด

แม้แต่โศคาปัตติมรรค สกิทาคามีมรรค อนาคามีมรรค อรหัตตมรรคมันก็แตกต่างกัน คนไม่เคยภาวนาจะไม่รู้หรือกว่ามรรค ๔ ผล ๔ มันเป็นอย่างใด? มรรค ๔ ผล ๔ ทำไมมันถึงเป็นมรรค ๔ ผล ๔ ละ? แล้วมรรค ๔ ผล ๔ มันก็มีแต่ชื่อ มีแต่ในตำรา มรรค ๔ ผล ๔ ก็ทางตำราแล้วก็ปากเปียกปากแฉะ แล้วมันได้สิ่งใดมา?

มันไม่มีสิ่งใดมาเพราะหัวใจมันไม่มีหิริ มันไม่มีโอตตปปะ เห็นใหม่ ถ้าไม่มีโอตตปปะ การกระทำ พฤติกรรมสิ่งที่ทำออกไปมันก็ห่างจากธรรมและวินัย แต่ถ้าคนมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันจะห่างจากธรรมวินัยไม่ได้ เพราะการห่างจากธรรมวินัยนะ หลวงตาท่านพูดบ่อย

“เหยียบหัวพระพุทธเจ้าไปแล้วแสดงธรรม”

เวลาพูดนะ พูดธรรมะพระพุทธเจ้าทั้งนั้นแหละ แต่มันเหยียบข้ามธรรมของพระพุทธเจ้าไปไง เหยียบหัวพระพุทธเจ้าไปแล้วแสดงธรรม ถ้ามันแสดงธรรม ธรรมมันคืออะไร? ถ้าธรรม ธรรมมันมาจากไหน? ถ้าธรรมมาจากไหนมันต้องมีที่มาที่ไป ถ้ามีที่มาที่ไป เห็นใหม่ นี่เวลาที่ท่าน สีล ภาวนา สิ่งนี้มันเป็นพาหะ มันเป็นวิธีการที่เข้าสู่เป้าหมาย ถ้ามันเข้าสู่เป้าหมายแล้ว นี่วิธีการของคน คุณเฝ้ากินข้าวกัน แต่ละคน นิสสัยใจคอ การดื่ม การกินมันไม่เหมือนกันซักคนเลย แต่ผลของมันกินเพื่ออะไร? กินเพื่ออิมหนาสำราญ

การประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน วิธีการมันแตกต่างกัน แต่ที่หมาย เป้าหมาย มันอันเดียวกัน ถ้ามันถึงเป้าหมายอันเดียวกันมันก็ต้องถึง ถ้ามันไปถึงเป้าหมาย เป้าหมายมันแตกต่างกัน

กัน ที่มาก็แตกต่างกัน แล้วไปถึงเป้าหมายก็แตกต่างกัน แล้วนิพพานของใครล่ะ? ธรรมะของใคร? ธรรมะของใคร? มันต้องฝึกคนหนึ่งแน่นอน

แต่ถ้ามันมีเหตุมีผลของมัน เห็นไหม นี่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา วิธีการ ถ้าวิธีการมันถูกต้อง เป้าหมายมันก็ต้องถูก ถ้าวิธีการมันไม่ถูกต้อง วิธีการไม่ถูกต้องมันขาดอะไรไป? คุณลักษณะ การศึกษานะ เวลาเราส่งหน่วยกิต ถ้าเวลาหน่วยกิตเราส่งไม่ครบมันผ่านไม่ได้

มรรค ๘ คำริชชอบ งานชอบ เพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ ความระลึกรชอบ งานชอบนี้ สำคัญมากนะ เพราะงานอย่างหยาบ งานอย่างละเอียด เราจะเถียงกันประจำนะว่าต้องใช้ปัญญาๆ การใช้ปัญญา ถ้าเราไม่มีจิตใจเราจะเอาอะไรใช้ปัญญา ซากศพมันใช้ปัญญาได้ไหม? เด็กมันใช้ปัญญาอะไรของมัน

นี่การใช้ปัญญา ปัญญาที่ใช้กันในโลกนี้เขาเรียกว่าโลกีย์ปัญญา ปัญญาของโลก ใครมีการศึกษามาทางวิชาการอย่างใด ก็มูมมองนั่นแหละมองศาสนา การมองศาสนาจากมุมของตัว ถ้าจากมูมมองของตัวมันก็เหมือนกฎหมาย กฎหมาย เห็นไหม แม้แต่เรียนกฎหมายด้วยกันก็ตีความกฎหมายแตกต่างกัน มูมมองทางวิชาการมองมาเรื่องศาสนา แล้วมามองศาสนาก็มีรสชาติ มีความคิดคึดแตกต่างกัน

ความแตกต่างกัน จริตนิสัยมันแตกต่างกันก็ไม่สำคัญ สำคัญที่เวลาทำไปแล้ว เวลาผ่านไป ถึงสัมมาสมาธิมันเป็นสากลเหมือนกัน ถ้าเวลาจิตมันเป็นสากลเหมือนกัน พอจิตมันออกไป วิปัสสนา เห็นไหม ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม นี่พูดปากเปียกปากแฉะ เวลาว่าสติปัฏฐาน ๔ สติปัฏฐาน ๔ สติปัฏฐาน ๔ มันก็พูดได้ กาย เวทนา จิต ธรรม ใครก็มี ใครก็รู้ แต่มันเป็นโลกียะ มันเป็นโลก

คุณลักษณะการแพทย์เขาหาหินกับอะไร? ก็หาหินกับกายมนุษย์ เขาผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะทุกวัน เขาได้อะไรขึ้นมา เขาได้ตั้งค์ แต่ของเราเราพิจารณากายของเรา ถ้าจิตเราสงบเข้าไปแล้ว เราพิจารณามันเห็นอย่างไร? มันไปถอดถอนอย่างไร? การศึกษา ศึกษาเพื่อรู้ เพื่อทิว เพื่อความชัดเจนทางวิชาการ การศึกษาทางธรรม การวิปัสสนา วิปัสสนาชัดเจนในการปล่อยวาง ชัดเจนในการสลัดทิ้ง ชัดเจนในการเป็นอิสระ ชัดเจนในการคืนสู่ตัวมันเอง ชัดเจนของมัน เห็นไหม

เขามีความชำนาญของเขาเพราะว่าเขามีประสบการณ์ของเขา เขาทำแล้วทำเล่า นั่นเขาได้อะไร
ขึ้นมา เขาได้ประสบการณ์ของเขา

แต่เวลาจิตมันเห็นกายนะ เวลามันเป็นไตรลักษณ์นะ มันพิจารณาของมัน มันปล่อยของ
มันไปนะ มันปล่อยของมัน มันปล่อยเพราะอะไร? ปล่อยเพราะกำลังของปัญญา กำลังของสมาธิ
มันปล่อยออกไปจากจิต พอมันคลายออกไปจากจิต จิตมันเป็นอิสระเข้ามาอีก เห็นใหม่ นี่โล
กุตตรปัญญา ถ้าโลกุตตรปัญญา มันเห็น มันการกระทำ นี่สิ่งที่ทำขึ้นมามันทำมาจากไหนล่ะ?
มันทำมาจากฐิติจิต มันทำมาจากจิต มันไม่ใช่ทำมาจากสมอง ไม่ใช่ทำมาจากประสบการณ์
ไม่ใช่ทำมาจากโลกียปัญญา มันทำมาจากโลกุตตรปัญญา แล้วมันเป็นอย่างไรล่ะ? มันเป็น
อย่างไร?

นี่พูดถึงการกระทำนะ เพราะถ้ามีพระ พระที่มีการประพฤติปฏิบัติ นี่กรรมฐานของเรามี
ครูมีอาจารย์ เห็นใหม่ ครูบาอาจารย์ของเราจะกลั่นกรอง ครูบาอาจารย์ของเราจะคอยสั่งสอน ครู
บาอาจารย์คอยดูแล ดูแลมาเพื่อให้เป็นศาสนทายาท เวลาเรามีกฐินกัน นี่เวลาครูบาอาจารย์ของ
เรานะมีกฐินก็ได้ หลวงปู่มั่นเข้าใจว่าท่านไม่เคยมีกฐินเลย แต่ผ้าป่ามีคนไปถวายท่านอยู่แต่ถวาย
เป็นของใช้ในสงฆ์ แต่ท่านไม่มีกฐิน เพราะ เพราะหลวงปู่มั่นท่านเป็นอาจารย์ใหญ่ ท่านเป็นผู้
วางธรรม วางข้อวัตรปฏิบัติ ท่านจะทำเป็นตัวอย่าง

กฐิน ครูบาอาจารย์ของเรานะ ส่วนใหญ่แล้วไม่ค่อยมี แต่พอมีมา มีมา มีเพราะทางโลก
เขามี ฉะนั้น เวลาถ้ามีกฐิน มีต่างๆ เราก็พยายามจะบีบรัดไว้ให้มันเรียบง่าย ให้มันเป็นธรรมที่สุด
ฉะนั้น โลกต้องการความสะดวก โลกต้องการความพอใจของตัว ฉะนั้น โลกกับธรรมอยู่ด้วยกัน
เกี่ยวเนื่องกัน โลกร้อนเป็นไฟ โลกนี้ร้อนอยู่เป็นนิจ

โลกนี้ เห็นใหม่ ในสโมสรสันนิบาตมีแต่ความว้าเหว มีแต่ความทุกข์ยาก โลกก็อยากมีที่
พึ่ง แล้วไปพึ่งที่ไหนล่ะ? ไปพึ่งมันก็ต่างคนต่างตาบอด แล้วต่างคนต่างก็คลำช้างมาเถียงกัน แต่
ถ้ามีครูบาอาจารย์ของเรานะ ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สิ่งที่เป็นโลกมันเป็นอินไทย โลกนี้เป็น
อินไทย หมายความว่ามันจะมีของมันอยู่อย่างนี้ โลกนี้เป็นอินไทยด้วย โลกนี้เป็นอนิจจังด้วย

แล้วในปัจจุบันนี้ประเทศชาติของเรากำลังเกิดภัยพิบัติ ในหัวใจทุกคนมีแต่ความเศร้า
หมอง ความเศร้าหมอง เพราะเราเห็นสัตว์ที่มันทุกข์ยากเราก็ยังเศร้าหมอง แล้วเราเห็นมนุษย์
ด้วยกันทุกข์ยาก ทำไมเราจะไม่สะเทือนใจ ถ้าเราสะเทือนใจ ถ้าคนมีความคิดนะ นี่เขาว่าพุทธ

ศาสนามันต้องปกป้อง พุทธศาสนาต้องดูแล พุทธศาสนาต้องเสกเป่าไม่ให้มีภัยพิบัติเกิดมาในประเทศชาติเลย

ครูบาอาจารย์นะ ผู้มีศีลอยู่ที่ใด ที่นั่นจะมีความร่มเย็นเป็นสุข แต่ขณะที่ทุศีล การทำลายกันต่างๆ นี่กรรมให้ผล ถ้ากรรมให้ผล ฉะนั้น ถ้าเราเห็นว่าในปัจจุบันนี้เรามีแต่ความเศร้าหมอง เรามีแต่ความทุกข์ในหัวใจ เห็นไหม เราเห็นแล้วทุกคนก็ต้องสะท้อนใจ ทุกคนก็ต้องสะท้อนใจ มนุษย์เกิดมาเป็นญาติกันโดยธรรม มีปาก มีท้อง แล้วเวลาในปากนี้ มันไม่มีอาหารเข้าไปมันจะทุกข์ยากไหม?

ถ้าเราช่วยเหลือได้ เราจะช่วยเหลือด้วยรูปธรรม ถ้าเราช่วยเหลือด้วยรูปธรรม คือสิ่งที่มีเรามีสิ่งของ แต่ไปไม่ถึง เราก็ต้องมีหัวใจ เห็นไหม เราระลึกถึงความดีต่อกัน เราช่วยเหลือเจือจานกัน เราพยายามจะดูแลกัน ถ้าคำว่าดูแลนะ คุณผู้ที่เขาเป็นผู้มีอำนาจกำหนดคนโยบาย ผู้ที่รับนโยบาย เวลาไปทำต้องทำงานมากน้อยขนาดไหน?

ผู้ที่มีธรรมในหัวใจ นี่เข้าใจในโลกนี้ เข้าใจโลกนี้นะ เข้าใจในใจของเรา แล้วเข้าใจเรื่องของโลก แล้วถ้าเข้าใจเรื่องของโลกเราจะช่วยเหลือกันอย่างไร? ช่วยแบบธรรมไม่ใช่ช่วยแบบโลก ช่วยแบบโลก คุณเฝ้าหน้าเอาตา เอาแก่งแย่งชิงดี เห็นไหม ช่วยแบบโลก ถ้าช่วยแบบธรรมนะ คนที่ได้รับความช่วยเหลือยังไม่รู้ตัวว่าได้รับความช่วยเหลือเลย หลวงตาท่านไปช่วยเหลือใคร ท่านไม่ให้ใครรู้ว่าท่านช่วยเหลือใครเลย คนที่ได้รับความช่วยเหลือจากท่าน ยังไม่รู้ว่าของสิ่งนี้มาจากใคร

นี่การช่วยเหลือโดยธรรม เขาไม่ช่วยเหลือกันโดยการแก่งแย่งชิงดีกัน แต่การช่วยเหลือในโลก เห็นไหม เขาเศร้าหมองอยู่แล้ว เขาทุกข์อยู่แล้ว เราจะช่วยเหลือเขาเป็นธรรม เราต้องรู้ว่าที่ใดควร และที่ใดไม่ควร ที่ใดช่วยเหลือแล้วมันได้ประโยชน์หรือไม่ได้ประโยชน์ ถ้าได้ประโยชน์แล้วเราก็จะช่วยเหลือเจือจานเขา ถ้ามันเป็นธรรม

นี่พูดถึงเราจะทอดกฐินกัน เราปรารถนาบุญกุศลกัน นี่สิ่งที่เป็นบุญกุศลนะ บุญกุศลของผู้เสียสละ เห็นไหม เราได้ฟังธรรมมันก็จะเตือนเราแล้วละ แล้วเราทำของเราไป สิ่งนี้มันเป็นของสาธารณะ ของสงฆ์ทั้งหมด แล้วสงฆ์ก็จะเจือจานกัน เจือจานกัน

ฉะนั้น สิ่งที่เราจะรู้ได้ ไม่รู้ได้ คือ! คือจะรู้ได้ต่อเมื่ออยู่ด้วยกันนานๆ จะรู้นิสัยใจคอกัน
ธรรม! ธรรมจะรู้ได้ต่อเมื่ออ้าปาก ถ้าอ้าปากมาแต่ลม มันไม่มีธรรมหรอก ถ้าอ้าปากมามันมี
เนื้อหาสาระ อันนั้นมันถึงมีธรรม ธรรมมันคือเนื้อหาสาระ ข้อเท็จจริงในอริยสัจ ในสัจจะความ
จริง ใครจะทำปี่ชาติหน้า พระศรีอริยเมตไตรย จะพระพุทธเจ้าองค์ไหน มันก็อริยสัจอัน
เดียวกัน! ธรรมคือธรรม ไม่ผันไปจากไหนหรอก

ฉะนั้น เราทำใจเราให้ร่มเย็น สิ่งนี้มันเป็นกาลเป็นเวลาเราก็ดูแลกันไปนะ นี่พูดถึงกฐินใจ
แล้วถ้ากฐินนี้มีหรือไม่มีก็ได้ ถ้าไม่มีนะตำรวจไม่จับหรอก ไม่มีกฐินตำรวจไม่จับ แต่ถ้ามีกฐิน
เพราะ เพราะว่าครูบาอาจารย์เป็นหลักเป็นชัย เป็นร่มโพธิ์ร่มไทร เราก็อยากได้บุญได้กุศล อยาก
ได้สิ่งที่เป็นประโยชน์ อย่างที่ว่า “ใจถึงใจใจ” อยากได้ช่วยเหลือเจือจานกัน

ถ้ามี มีก็คือมี ไม่มี ไม่มีก็ไม่เป็นไร ไม่ปรับอาบัติ ไม่มีอาบัติ ไม่มีโทษ ไม่มีภัยใดๆ เลย
ถ้าไม่มีกฐินก็คือไม่มีกฐิน ไม่มีกฐินเราก็อยู่ได้ มีกฐิน เห็นไหม มีกฐินมันก็เป็นแบบว่ายกเว้น
จาก ๓ เดือนเป็น ๔ เดือน เรื่องผ้า เรื่องราตรี เรื่องต่างๆ มันมีข้อยกเว้นกรรมวินัย มันจะเข้าไปถึง
เนื้อใจ ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเรา เราทำบุญกุศลแล้วได้ยกเว้นจากกรรมวินัย

เหมือนกับเราบวชพระ เอาลูกมาบวช เห็นไหม พอลูกเป็นศาสนทายาท เราก็เป็นญาติกับ
ศาสนา อันนี้พอทอดกฐินแล้วมันก็เกี่ยวเนื่องกับกรรมวินัย แต่ถ้าเวลาเราทำของเราปกติมันก็เป็น
เรื่องปกติไปซะไหม? มันก็มีผลขึ้นมา มีผลขึ้นมาเราก็ทำของเรา แต่ แต่ไม่ต้องไปซีเรียส ไม่ต้อง
ไปยึดติด ทำสิ่งใดก็ได้ ฉะนั้น ทาน คือ มันก็ต้องภาวนา

หลวงตาบอกว่า “จะทำบุญมากมายมหาศาลขนาดไหน ถึงที่สุดต้องภาวนา”

ถ้าใครไม่ภาวนาก็ไม่พ้นทุกข์ เห็นไหม เราจะล่วงพ้นทุกข์ด้วยภาวนา องค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระอานนท์

“อานนท์ เธอบอกเขานะ จงบูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติบูชาเถิด
อย่าบูชาเราด้วยอามิสเลย” เอวัง